

جمهوری اسلامی ایران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

رساله سطح ۴

**تحليل ونقد دیدگاه قرآن پژوهان معاصر در حکمت کوتاهی وبلندی سوره
های قرآن**

استاد راهنما:

حجه الاسلام دکتر علیرضا عظیمی فر

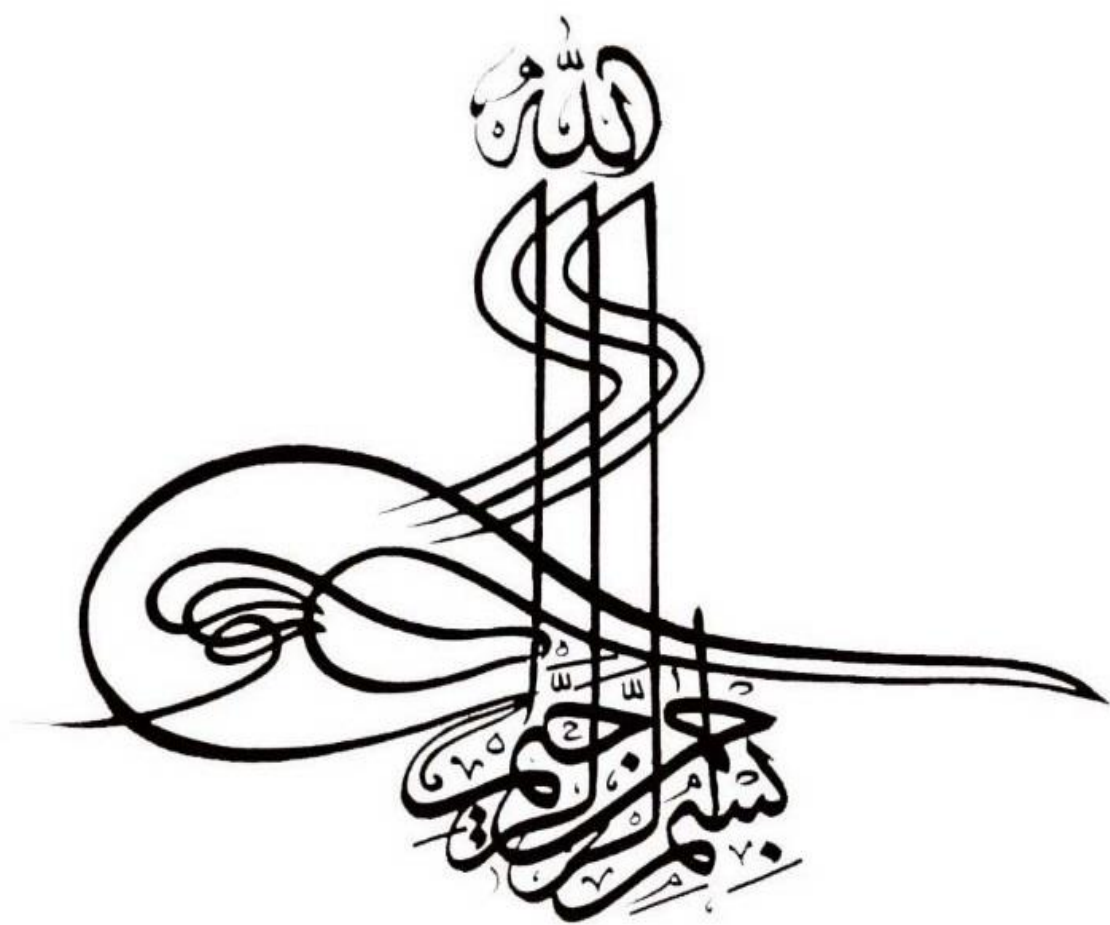
استاد مشاور:

حجه الاسلام دکتر سید محمدحسین میری

نگارنده :

زهره زکی

سال تدوین: ۱۴۰۲ش

تحمیدیه

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطیبین الطاهرین

سپاس مخصوص خدایی است که آفریننده آسمانها و زمین و هر آنچه میان آنها است. پروردگاری که انبیاء الهی (علیهم السلام) را برای هدایت بشر مبعوث نمود و میان آنان رسول مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله) را شرافت داد به دین جاودانه اسلام و به کتاب مقدس قرآن. خداوند بلند مرتبه و مهربان، که علیم است به همه رازهای پیدا و ناپیدا.

تقدیم

تقدیم به مقام شامخ پیامبر اکرم (ﷺ) و به دخت گرامیش فاطمه زهرا (علیها السلام) و به اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) و به وجود نورانی ولی الله الاعظم امام زمان (عجل الله تعالی فرجه)؛ این تحفه درویشی است که به محضر اولاد بزرگوار سرور و سالار شهیدان حسین بن علی (علیه السلام) پیشکش کرده، امید است در روز جزا دستگیرمان باشند.

تقدیر و تشکر

باسپاس و تشکر از محضر اساتید محترم به ویژه از جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای دکترعلیرضا عظیمی فر استاد راهنما و جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای دکترسید محمد حسین میری استاد مشاور که راهنمایی های تخصصی و علمی فراوان در تنظیم و تدوین این پژوهش ایراد نمودند و هم چنین از اساتید بزرگوار جناب آقای دکتر احسان ابراهیمی و جناب آقای دکتر محسن قمرزاده و برادر بزرگوارم دکتر محمدعلی زکی که با مشورتها و راهنمایی های دلسوزانه و علمی خود مرا در به سامان رساندن این نوشتار یاری نمودند.

هم چنین از هم کاری و صبر و تحملی که خانواده دلسوز و مهربانم به ویژه همسر بزرگوار و صبورم و دختران عزیزم طی آماده سازی و تنظیم این تحقیق از خود نشان دادند، بسیار سپاسگزارم.

(۶۵) وصفی، محمد رضا، نو معتزلیان؛ گفتگو با نصر حامد ابوزید و عابد الجابری و محمد آرکون و حسن حنفی، چاپ اول، تهران: نگاه معاصر شولا، ۱۳۸۸

(۶۶) هاشمی، احمد، جواهر البلاغه، چاپ پنجم، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۸۱ ش

(۶۷) یوسفی غروی، محمد هادی، تاریخ تحقیقی اسلام، ترجمه: حسین علی عربی، ج ۱-۳، چاپ ششم، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پرورشی امام خمینی ۱۳۹۲ ش

منابع کتب عربی (از نرم افزار جامع نور و جامع الاحادیث)

- (۱) ابن خلدون، عبدالرحمن، المقدمة، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی تا،
- (۲) ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار صادر، ۱۴۱۴ ق
- (۳) ابن هشام، السیره النبویه، بیروت: دار المعرفه، بی تا
- (۴) ابن عطیه آندولسی، عبدالحق، المحرر الوجیز فی تفسیر الکتاب العزیز، ج ۴، بی جا، بی تا
- (۵) ابی الحسین، احمد بن فارس بن زکریا، معجم مقاییس اللغة، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۹ ق.
- (۶) ابوالحسین، احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، تحقیق عبدالسلام محمد هارون، ج ۶، قم: مکتبه الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ ق،
- (۷) البوطی، محمد سعید رمضان، من روائع القرآن، ط ۵، دمشق: مکتبه الفارابی، ۱۹۷۷ م،
- (۸) بقاعی، ابراهیم بن عمر، تفسیر جزء عم؛ مقتطف من نظم الدر فی نظم الایات والسور، بیروت: دار صادر، بی تا
- (۹) بلاغی، محمد جواد، آلاء الرحمن فی تفسیر القرآن، چاپ اول، لبنان: مکتبه الوجدانی، ۱۴۲۰ ق
- (۱۰) بدوی، احمد عباس، اهم خصائص السور والایات المکیه ومقاصدها، چاپ اول، مکه مکرمه: جامعه ام القری، ۱۴۰۱ ق
- (۱۱) جوهری، ابونصر، الصحاح تاج اللغة وصحاح العربیه، چاپ چهارم بیروت: دار العلم للملایین، ۱۴۰۷ ق
- (۱۲) حوی سعید، الاساس فی تفسیر، چاپ سوم، القاهره: دار السلام، ۱۴۱۲ ق

- (۱۳) خویی، سید ابوالقاسم، البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱، چاپ ۵، بیروت: دارالزهراء، ۱۴۰۸ ق
- (۱۴) خفاجی، سر الفصاحه، (بی جا) الرحمانیه، ۱۳۵۰ ق
- (۱۵) خلف الله، محمد احمد، الفن القصصی فی القرآن الکریم، الطبعة الرابعة، قاهره: سینالذشر، موسسه الانتشار العربی، ۱۹۹۹ م
- (۱۶) دراز، محمد عبدالله، النبأ العظیم، مصر: مطبعة السعادة، ۱۹۶۰ م
- (۱۷) دراز، محمد عبدالله، مدخل الی القرآن الکریم، دارالقرآن الکریم، ۱۳۹۱ ق
- (۱۸) دروزه، محمد عزت، التفسیر الحديث، چاپ دوم، بیروت: دارالغرب الاسلامی، ۱۴۲۱ ق
- (۱۹) راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، چاپ چهارم، قم: انتشارات طلیعه نور، ۱۴۲۹ ق.
- (۲۰) رضوان، عمر ابن ابراهیم، آراء المستشرقین حول القرآن الکریم، ط ۱، ریاض: دارالطیبه، ۱۹۹۲ م
- (۲۱) زرقانی، محمد عبد العظیم، مناهل العرفان فی علوم القرآن، دار احیاء التراث العربی، بی جا، بی تا
- (۲۲) زرقانی، محمد عبد العظیم، مناهل العرفان فی علوم القرآن، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۴ ق.
- (۲۳) زرکشی، بدرالدین محمد بن عبدالله، البرهان فی علوم القرآن، محمد ابوالفضل ابراهیم، القاهرة: عیسی البابی الحلبي، ۱۹۷۵ م
- (۲۴) طبرسی، فضل ابن حسن، مجمع البیان، ج ۱، بیروت: دارالاضواء، ۱۴۰۵ ق،
- (۲۵) طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، سید احمد حسینی، چاپ ۳، تهران: کتاب فروشی مرتضوی، ۱۳۷۵ ش
- (۲۶) طه، حسین، المجموعه الكامله لمولفات الدكتور طه حسین، ج ۱۴، بیروت، ۱۹۷۴ م
- (۲۷) صلاح عبدالفتاح خالدي، اعجاز القرآن البیانی ودلائل مصدره الربانی، الطبعة الاولى، عمان: دار عمار للنشر والتوزيع، ۱۴۲۱ ق (نرم افزار کتابخانه مدرسه فقاہه)
- (۲۸) عسکری، سید مرتضی. القرآن الکریم و روایات المدرستین، ج ۱،. شرکه التوحید للنشر ۱۴۱۵ ه.ق.
- (۲۹) عیاشی، محمد بن مسعود، کتاب التفسیر، ج ۱، تهران: چاپخانه علمیه، ۱۳۸۰ ش
- (۳۰) کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ ش

- (۳۱) فضل الله، سيد محمد حسين، من وحى القرآن، ج ۱، بيروت، دارالملاک، ۱۴۱۹ق،
- (۳۲) فضلى، عبدالهادى، تهذيب البلاغه، ج ۸، بی جا، المجمع العلمى الاسلامى، ۱۳۷۷ش
- (۳۳) قطب، شاذلى، فى ظلال القرآن، ج ۱، مقدمه تفسير سوره بقره، بيروت وقاهره: دارالشروق، ۱۴۱۲ق
- (۳۴) مسلم، مصطفى، مباحث فى التفسير الموضوعى، دمشق: دارالقلم، ۲۰۰۷م
- (۳۵) مصطفى محمود، القرآن محاوله لفهم عصرى، ناشر: دارالمعارف، مصر، ۱۹۹۹م
- (۳۶) محمدرشيد رضا، تفسير المنار، ج ۱، الطبعة الثانيه، القاهره، ۱۳۶۶ دار المنار ۱۴ شارع الانشاء القاهره
- (۳۷) مجلسى، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۹، ط ۲، بيروت: موسسه الوفاء، ۱۴۰۳ق،
- (۳۸) معرفت، محمدهادى، مقدمه التفسير الاثرى الجامع، ج ۱، چاپ اول، قم: انتشارات موسسه فرهنگى التمهيد ۱۳۸۷ش،
- (۳۹) -----، التمهيد فى علوم القرآن، ج ۵، قم: مطبعة مهر، ۱۳۹۷ش،
- (۴۰) -----، تلخيص التمهيد، جلد ۲، چاپ ۶، قم: ناشر موسسه النشر الاسلامى، ۱۴۲۸ق
- (۴۱) نصير الدين طوسى، تجريد الاعتقاد، ملاحظات: به تحقيق حسيني جلالى، چاپ اول، قم، ناشر: دفتر تبليغات اسلامى، ۱۴۰۷ق،

منابع مقالات ومجلات ونشریات

- (۱) جعفرى، سيد محمد مهدى، شیوه تفسیری پرتویی از قرآن، (تفسير قرآن بالفاظ قرآن) بینات؛ فصلنامه موسسه معارف اسلامى امام رضا، سال دوم شماره ۳، پاییز ۱۳۷۴، ویژه پژوهشهای قرآنى
- (۲) خامه گرمحمد، مقاله "نگاهی به چگونگی نزول سوره های قرآن کریم، فصلنامه علمى - پژوهشى پژوهشهای قرآنى، سال ۲۲ شماره ۴، پیاپی ۸۵، زمستان، ۱۳۹۶ش،
- (۳) راضیه موحدى نیا، حسام الدين ربانى، مقاله بررسى رویکرد تاریخ مندان به معرفت دینی باتاکید بر نگاه تاریخی به قرآن، دوفصلنامه علمى - پژوهشى پژوهشهای معرفت شناختی / پاییز و زمستان، ۱۳۹۵ش، شماره ۱۲
- (۴) زیر نظر گروه قرآن پژوهی، به کوشش على نصیری، یاد نگار محمد هادی معرفت، معرفت قرآنى، ج ۵، ۲، متن بیانات آیت الله معرفت با عنوان زبان قرآن، روشمندی معرفت دینی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامى، ۱۳۸۷، تهران، چاپ اول،

- (۵) سروش، عبدالکریم، قرآن کلام محمد (ص) یا کلام خداوند؟، روزنامه جام جم، تاریخ انتشار: یکشنبه ۱۲ اسفند ۱۳۸۶/ سال هشتم/ شماره ۲۲۳۳
- (۶) سعیدی روشن، محمدباقر، زبان چندبعدی قرآن، پژوهش و حوزه، بهار ۱۳۸۷، سال نهم، شماره ۳۳،
- (۷) محمودی نصر پیام / میرزایی سمیه، / موسوی محسن، مقاله شناخت مکی ومدنی برپایه شکل موج سوره ها، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای قرآنی، بهار ۱۴۰۰، سال ۲۶، شماره ۱، پیاپی ۹۸،
- (۸) معارف مجید، آموزش قرآن درسیره رسول خدا (ص) (۱)، مقاله پرتال جامع علوم انسانی، رشد آموزش قرآن، شماره ۱، ۱۳۸۱ش
- (۹) معارف، مجید، جایگاه اعجاز علمی قرآن در تفسیر نوین، فصلنامه صحیفه مبین، شماره ۳۷، بهار و تابستان ۱۳۸۵ش
- (۱۰) معبدی آرانی سعید، موفقیت پیامبر در کنترل گروه های اندک در مدینه پس از هجرت، نامه تاریخ نو، ۱۳۹۱
- (۱۱) معرفت قرآنی، مجموعه مقالات بزرگداشت آیت الله معرفت، مرکز مطالعات قرآن دانشگاه مفید، قم، ۱۳۹۵، چاپ اول
- (۱۲) معرفت قرآنی، نظم آهنگ قرآن، مهدی سلطانی، ج ۳، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۷،
- (۱۳) مصاحبه با آیت الله محمد هادی معرفت، فصلنامه بینات، ش ۶، صص ۹۶-۹۷،
- (۱۴) مودب سیدرضا، محسن قربانیان، مقاله کارکرد های پیوستگی سوره در تفسیر، پژوهش نامه قرآن وحدیث، پاییز و زمستان ۱۳۹۶، شماره ۲۱، ص ۱۱
- (۱۵) نصیری علی، مقاله ساختار درونی روشمند آیات قرآن، آموزه های قرآنی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، بهار-تابستان ۱۳۹۰، شماره ۱۳

منابع سایت ها و بیانیه ها

- (۱) (ایکنا خبرگذاری بین المللی قرآن) خبرنگار ایکنا به مناسبت ۳۰ دی ماه، سالروز درگذشت مهندس بازرگان، گفت و گویی با سیدعلی میرموسوی، عضو هیئت علمی دانشگاه مفید و رئیس دانشکده علوم سیاسی این دانشگاه، انجام داده است تاریخ انتشار: ۰۱ بهمن ۱۳۹۸ - ۰۳:۰۹

- (۲) بیانات امام خامنه ای در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۸۰/۲/۲۸
- (۳) (سایت ویکی فقه)، تهانوی، محمدعلی بن علی، کشف اصطلاحات الفنون و العلوم، ۲ جلد، مکتبه لبنان ناشرون - بیروت، چاپ: اول، ۱۹۹۶ م، ذیل واژه حکم،
- (۴) خاتمی، احمد، شبکه تلویزیونی افق، در تاریخ ۱۴۰۱/۱/۱۶ مصادف با ۳ رمضان، بلاغت در نهج البلاغه
- (۵) خاور نجفی، نصرت، (سایت نوگرا، سایتی برای نواندیشان)، معرفی شخصیت ابن عاشور و تفسیر التحریر و التنویر،
- (۶) محمد رضا وصفی، نومعتزلیان؛ گفتگو با ناصر حامد ابوزید و عابد الجابریو محمد آرکون و حسن حنفی، ص ۱۵، چاپ اول، نگاه معاصر، تهران
- (۷) محمدعلی ایازی، مقاله زبان قرآن، سایت نویسنده در اینترنت،
- (۸) ناصر مکارم شیرازی، فرهنگ نامه علوم قرآن، «نزول تدریجی قرآن کریم»، ص ۹۸۳، سایت آیت الله مکارم شیرازی، [آیین رحمت](#)، معارف اسلامی و پاسخ به شبهات
- (۹) ناصر حامد ابوزید، مدرن کردن اسلام یا اسلامی کردن مدرنیته، ترجمه روح الله فرج زاده،
(www.nasr-hamed-abuzayd.blogfa.com)
- (۱۰) المراغی، احمد بن مصطفی، تفسیر المراغی، ج ۱، (ط. الحلبي)، الطبعة الاولى، ۱۹۴۶ م (سایت اینترنتی کتابخانه مدرسه فقاها) (